

Sårbare forbrukere og avtalerett

Når fører psykiske avvikstilstander til at privatrettslige disposisjoner er ugyldige?

Rt. 2005 s. 878 avsnitt 28

«En disposisjon som er avgitt av en person med en alvorlig sinnslidelse er ugyldig hvis disposisjonen er påvirket av sykdommen.»

Eksempel

Peder Ås

Bipolar lidelse, manisk fase

Kredittavtale

Storevik Forbruksfinansiering

Disposisjon

Rettslig plassering

Hensyn

Rettsvirkninger

Vilkår

Vurdering

Når kommer ugyldighetslæren ved sinnslidelse til anvendelse?

Vergemålsloven

- § 20 første ledd:
 - «Den som har fylt 18 år, og som på grunn av sinnslidelse, herunder demens, psykisk utviklingshemming, rusmiddelmisbruk, alvorlig spilleavhengighet eller alvorlig svekket helbred ikke er i stand til å ivareta sine interesser, kan settes under vergemål hvis det er behov for det.»
- § 21 første ledd:
 - «Vergemålet innebærer at det oppnevnes en verge for personen som er satt under vergemål, jf. § 32. I den utstrekning personen har den rettslige handleevnen i behold, jf. § 22, kan han eller hun selv foreta rettslige handlinger og råde over sine midler. Han eller hun kan også kalle tilbake en disposisjon som er foretatt av vergen, så lenge ingen har ervervet rett etter den.»

Vergemålsloven

- § 22 annet ledd første punkt:
 - «En person kan fratras den rettslige handleevnen i økonomiske forhold hvis dette er nødvendig for å hindre at han eller hun utsetter sin formue eller andre økonomiske interesser for fare for å bli vesentlig forringet, eller han eller hun blir utnyttet økonomisk på en utilbørlig måte.»
- § 22 tredje ledd:
 - «En person kan fratras den rettslige handleevnen i personlige forhold på bestemte områder hvis det er betydelig fare for at han eller hun vil handle på en måte som i vesentlig grad vil være egnet til å skade hans eller hennes interesser.»

Vergemålsloven

- § 23:
 - «Med mindre noe annet er uttrykkelig bestemt, beholder den som helt eller delvis er fratatt den rettslige handleevnen etter § 22, adgangen til å foreta de disposisjoner som er nevnt i § 10 første ledd første punktum, § 12 første ledd og § 13 første ledd. § 10 annet ledd, § 12 annet og tredje ledd og § 13 annet ledd gjelder tilsvarende.»
- § 10 første ledd første punktum: Mindreåriges adgang til å inngå arbeidsavtale.
- § 12 første ledd: Rådighet over selververv
- § 13 første ledd: Vanlige disposisjoner i en husholdning eller ved oppfostring av egne barn

Avtaleloven

- § 30 første ledd første punktum (svik):
 - «Er en viljeserklæring fremkaldt ved svik fra den anden part, binder den ikke den som har avgitt den.»
- § 31 første ledd:
 - «Har nogen utnyttet en andens nødstilstand, letsind, forstandssvakhet, uerfarenhet eller det avhengighetsforhold, som denne staar i til ham, til at opnaa eller betinge fordele, som der ikke skal ydes vederlag for, eller som staar i aapenbart misforhold til vederlaget, blir den anden part ikke bundet ved sin viljeserklæring.»

Avtaleloven

- § 36:

«En avtale kan helt eller delvis settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. Det samme gjelder ensidig bindende disposisjoner.

Ved avgjørelsen tas hensyn ikke bare til avtalens innhold, **partenes stilling** og forholdene ved avtalens inngåelse, men også til senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig.

Reglene i første og annet ledd gjelder tilsvarende når det ville virke urimelig å gjøre gjeldende handelsbruk eller annen kontraktrettslig sedvane.»
- Ot.prp. nr. 5 (1982–1983) s. 33:
 - «'Partenes stilling' kan dessuten referere seg til alder, innsikt, erfaring og **andre subjektive forhold.**»
- Rt. 1995 s. 1540 s. 1546–1547:
 - «Også en alvorlig sinnslidelse kan da være et moment i vurderingen av om en avtale er urimelig eller i strid med god forretningsskikk i de tilfeller det kan være tvil om sinnslidelsen har påvirket disposisjonen [...] Jeg har etter en samlet vurdering kommet til at avtalen må settes til side etter avtaleloven § 36.»

Avtaleloven

- § 33:
 - «Selv om en viljeserklæring ellers maatte ansees for gyldig, binder den ikke den, som har avgitt den, hvis det paa grund av omstændigheter, som forelaa, da den anden part fik kundskap om erklæringen, og som det maa antages, at han kjendte til, vilde stride mot redelighet eller god tro, om han gjorde erklæringen gjældende.»
- Eksempel fra underrettspraksis: LB-2018-96907.
 - Spørsmål om fire pengegaver var ugyldige på grunn av demens, alternativt om det ville stride mot redelighet og god tro å gjøre disposisjonene gjeldende, jf. avtl. § 33.
 - Et lempeligere tilstandsvilkår

Hvorfor påberope den ulovfestede regelen om ugyldighet ved sinnslidelse?

- Rt. 1995 s. 1540 s. 1544:
 - Hvis den alvorlige sinnslidelse etter en slik samlet vurdering tillegges betydning, blir disposisjonen ugyldig uavhengig av om medkontrahenten kjente til eller burde forstått at disposisjonen var påvirket av sinnslidelsen.
- En sterk ugyldighetsgrunn

Beskytte den frie viljen eller utslag av et nytteressonement?

Viljesteori

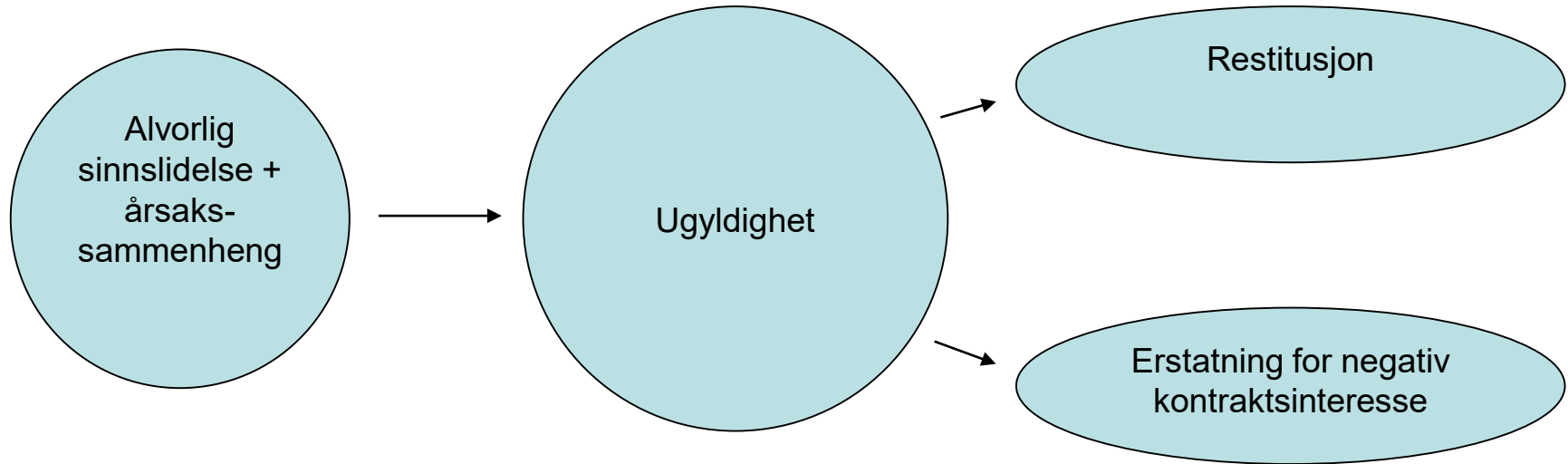

Behov for beskyttelse – et nytteressonement
– Woxholth (2021) s. 304, Arnholm (1978) s. 190.

Visse minstekrav til forståelsesevne – rasjonalitet og fornuft

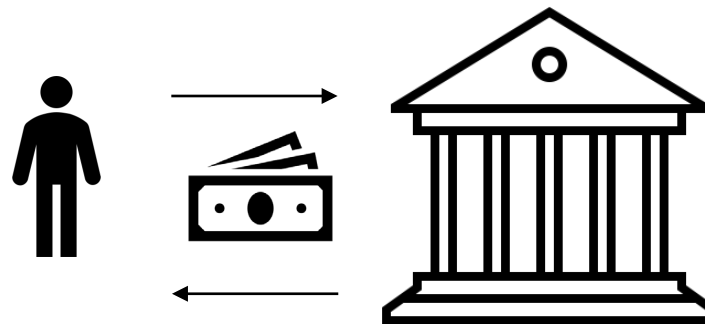

- NUT 1935: 1 s. 41:
 - «[D]et [...] er [ikke] sinnssykdommen i medisinsk forstand som er ugyldighetsgrunnen, men den forstyrrelse i rettshandelsgiverens forstand og hele sjeleliv som sinnssykdom regelmessig resulterer i.»
- Prop. 107 L (2017–2018 s. 110)
 - Et «alminnelig prinsipp i personretten [...] at en persons rettslige handleevne har som forutsetning at man i rimelig grad kan forstå konsekvensene av det man gjør.»

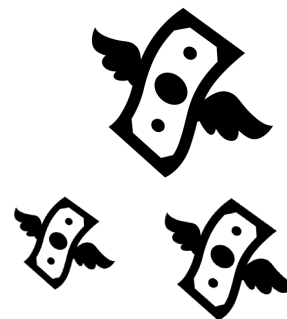
Topartsforhold

- Utgangspunktet: Restitusjon

- Er restitusjonsplikten begrenset til berikelsen?

- Vergemålsloven § 15 første ledd tredje punktum:
 - «Den mindreårige plikter ikke å erstatte det han eller hun har mottatt, utover det som er kommet ham eller henne til nytte.»
- Woxholth (2021) s. 306 sml. Hov (2002) s. 236 og NOU 2004: 16 s. 112 og Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) s. 223.

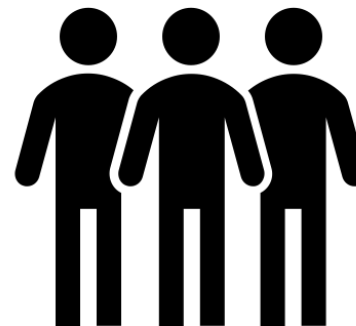
Topartsforhold

- Erstatning for den negative kontraktsinteressen?
 - NOU 2004: 16 s. 288:

«Var den annen part i god tro, kan han eller hun, uansett om avtalen er oppfylt, i den utstrekning det finnes rimelig, tilkjennes erstatning for det tap avtalen har påført ham eller henne.»

Mellommannsrett

- Ugyldighet i fullmaktsforhold
 - Avtalen mellom fullmektig og medkontrahent
 - Stiftelsen av fullmakten er ugyldig
- En sterk ugyldighetsgrunn
se f.eks. Woxholth (2021) s. 235, Rein (1938) s. 306
- Typetilfeller
 - Generell fullmakt
 - Instruks
 - LA-2011-191732 om mulig tilbakebetaling av 360 000 kroner
 - Hjerneslag, afasi, deprimert, vaskulær demens, liten innsikt i egen situasjon
 - Ikke alvorlig sinnslidelse eller årsakssammenheng

Tredjemanns forhold

- Gjeldsbrevlova § 17:

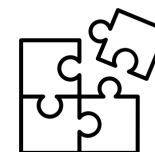
«Utgjevaren kann likeins gjera gjeldande at gjeldsbrevet er falskt eller forfalska, underskrive på hans vegner utan fullmakt eller ugildt på grunn av grov tvang (§ 28 i avtalelova), **manglande rettsleg handleevne eller sinnssjukdom**, at gjeldsbrevet er sagt maktlaust, eller at kravet er bortfalle eller brigda etter reglane om deponering, forelding, preklusjon eller tvangsakkord.»

- I realiteten en lovfesting av ugyldighetslæren ved sinnslidelse?

NUT 1935: 1 s. 41:

- «[D]et [...] er [ikke] sinnssykdommen i medisinsk forstand som er ugyldighetsgrunnen, men den forstyrrelse i rettshandelsgiverens forstand og hele sjeleliv som sinnssykdom regelmessig resulterer i.»

- Verdipapirsentralloven § 7-5 annet ledd:
 - «Utstederen kan i alle tilfelle gjøre gjeldende innsigelser som nevnt i gjeldsbrevloven § § 16 og **17.**»
- Forsikringsavtaleloven § 17-6:
 - «Overfor den som i god tro har registrert en rettighet stiftet ved avtale med den som ifølge registeret er forsikringstaker, kan det ikke gjøres gjeldende at vedkommendes råderett bygger på et ugyldig rettserverv. Dette gjelder likevel ikke dersom ugyldigheten skyldes falsk, forfalskning, **sinnssykdom**, grov tvang som nevnt i avtaleloven § 28, mindreårighet eller vergemål med fratakelse av rettslig handleevne.»
- Betydning for den ulovfestede læren?
 - Rød tråd: Utstederen kan ikke beskytte seg.
 - Koherensbetraktninger

Tinglysingsloven § 27

«Overfor den som har tinglyst en rett han har ervervet ved avtale med innehaveren av grunnbokhjemmelen, og som var i god tro da dokumentet ble registrert, kan den innsigelse at grunnbokhjemmelen skyldes et ugyldig dokument, ikke gjøres gjeldende. Det samme gjelder når det i god tro er betalt leie eller avgifter til den som etter dokumentet er berettiget, eller det overfor denne er foretatt oppsigelse eller lignende handling.

Disse bestemmelser gjelder dog ikke når dokumentet er falsk eller forfalsket eller er ugyldig på grunn av mindreårighet eller er kommet i stand ved tvang som nevnt i avtaleloven av 31 mai 1918 § 28.»

- Begrensninger i den positive troverdigheten
 - Rettshistorisk – ikke et notarsystem
 - Behov for en sikkerhetsventil (s. 22 flg. Marthinussen)
- Tinglysingsloven § 35 bokstav d
 - Staten garanterer for hullene i den positive troverdigheten
- Mindreårighet
 - «Den mindreårige er ikke i stand til selv å forstå rekkevidden av sine rettslige handlinger, og bør ikke ansvarliggjøres i form av å kunne miste eiendomsretten.» Marthinussen (2019) s. 23
- Juridisk teori: Alvorlige sinnslidelser er ikke omfattet
 - Falkanger (2016), Lilleholt (2018), Marthinussen (2019)

BankID gir liten foranledning til å være i ond tro

Vergemål ikke til hinder for utstedelse av BankID

Ikke behov for hjelp til bruk av BankID

Nemndas vurdering var at forskjellsbehandlingen av klager ikke er lovlig.

I sin vurdering la nemnda vekt på at klager har behov for bistand knyttet til vurdering av egen økonomi og bruk av penger, ikke særskilt bistand til å bruke BankID. Sparebanken hadde dermed ikke sannsynliggjort at klager ville opptre i strid med vilkårene for bruk av BankID, og at et avslag kunne hjemles ut fra en betraktning om antasipert mislighold. Det var dermed ikke et saklig grunnlag for å nekte utstedelse av BankID til klager.

Diskrimineringsnemnda sak 21/168

Hvem kan påberope seg ugyldighetsregelen ved sinnslidelse?

- Utkast 1914 s. 66:
 - Ugyldighetsreglene kan «som regel bare gjøres gjældende av den som har avgitt viljeserklæringen».
- Juridisk teori:
 - Tilblivelsesmangel som følge av manglende habilitet.
 - Både løftегiver og løftemottaker utgjør rettighetssubjekter, Simonsen (2002) s. 608 og NOU 2004: 16 s. 288

Hvilke tilstander er omfattet av vilkåret «alvorlig sinnslidelse»?

- Rt. 2005 s. 878 avsnitt 28:
«En disposisjon som er avgitt av en person med en alvorlig sinnslidelse er ugyldig hvis disposisjonen er påvirket av sykdommen. Den grunnleggende forutsetning for å fastslå ugyldighet er således at vedkommende hadde en alvorlig sinnslidelse på tidspunktet for transaksjonen. Det må dessuten foreligge en årsakssammenheng mellom lidelsen og disposisjonen.»

Alvorlig sinnslidelse

- Psykisk helsevernloven § 3-3 nr. 3: «alvorlig sinnslidelse»
 - Rt. 2015 s. 913 om pasientens anoreksi må anses som en «alvorlig sinnslidelse»:
 - Begrepet omfatter primært psykoser og «tilstander som ligger nært opp til en slik lidelse» (avsnitt 28 med videre henvisninger).
 - Ot.prp. nr. 11 (1998–1999) s. 77: psykoser er «sinnslidelser hvor det har utviklet seg en svekkelse av psykiske funksjoner av en slik grad at det griper sterkt inn i personens sykdomsinnsikt, evne til å møte dagliglivets krav og evne til å bevare kontakt med virkeligheten».

Alvorlig sinnslidelse

- **Psykos**, jf. f.eks. Hov (2002) og Woxholth (2021)
 - Rt. 1995 s. 1540 om schizofreni
 - ICD-10 s. 4:
 - «[T]ilstedeværelse av hallusinasjoner, vrangforestillinger eller et begrenset antall alvorlige atferdsavvik, som kraftig eksaltasjon og overaktivitet, tydelig psykomotorisk retardasjon og kataton atferd»

Demens

- Rt. 2005 s. 878: «ikke [...] tvil om at en demenstilstand kan være så alvorlig at den, rettslig sett, må karakteriseres som en alvorlig sinnslidelse».

Høygradig psykisk utviklingshemming

- Høygradig psykisk utviklingshemming
 - Et rettslig begrep uten en klar parallell i ICD-10.
- Terskelverdi for intelligenskvotienten (IQ) på 50–55, men presisert at grensen ikke er skarp
 - Totalvurdering av læringsevne og sosial tilpasning. Hov (2002) s. 233, Woxholth (2021) s. 305.
 - Prop. 154 L (2016–2017) s. 229: «også personer med en IQ mellom 55 og 60 kan anses utilregnelige».

Øvrige tilstander

- NOU 2004: 16 § 9-6 første ledd:
 - «En rettslig disposisjon er ikke bindende, hvis den er foretatt av en person, som på grunn av sinnslidelse, herunder demens og hemming i psykisk utvikling, bevisstløshet eller lignende forstyrrelse av sinnstilstanden manglet evnen til å handle fornuftsmessig og det er sammenheng mellom avtalen og tilstanden.»
 - En tilnærmet diagnoseuavhengig tilnærming?

Øvrige tilstander

- Hov (2002): Alvorlige nevrotiske tilstander, hjerneskader, epileptiske demringstilstander, febevillelse. Ikke depresjon.
- Woxholth (2021) s. 306: «Bevisstløshet, tunge nevrotiske tilstander og andre grensetilfeller» bør ikke omfattes.
- Giertsen (2014) s. 155: «[O]mrådet for hvilke tilstander som kan begrunne umyndighet må være snevert»

CRPD artikkel 12

- 2. Partene skal erkjenne at mennesker med nedsatt funksjonsevne har **rettslig handleevne på lik linje med andre, på alle livets områder.**
- 4. Partene skal sikre at alle tiltak som gjelder utøvelsen av rettslig handleevne, har bestemmelser om hensiktsmessige og effektive beskyttelsesmekanismer for å hindre misbruk i samsvar med internasjonale menneskerettighetsbestemmelser. Slike beskyttelsesmekanismer skal sikre at tiltak som gjelder utøvelsen av rettslig handleevne, respekterer vedkommende persons rettigheter, vilje og preferanser, at det ikke foreligger noen interessekonflikt og utilbørlig påvirkning, at de er forholdsmessige og tilpasset vedkommendes omstendigheter, og at de gjelder for kortest mulig tid og gjennomgås jevnlig av en kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettsinstans. **Beskyttelsesmekanismene skal stå i forhold til i hvilken grad tiltakene berører vedkommendes rettigheter og interesser.**

- Selvforskyldt rus er ikke omfattet

Hvilke momenter er relevante ved vurdering av årsakssammenheng?

Rt. 2005 s. 878 avsnitt 28:

«En disposisjon som er avgitt av en person med en alvorlig sinnslidelse er ugyldig hvis disposisjonen er påvirket av sykdommen. Den grunnleggende forutsetning for å fastslå ugyldighet er således at vedkommende hadde en alvorlig sinnslidelse på tidspunktet for transaksjonen. Det må dessuten foreligge en årsakssammenheng mellom lidelsen og disposisjonen.»

Årsakssammenheng

- En rettslig disposisjon avgitt av en person som har en alvorlig sinnslidelse, kan erklæres ugyldig om disposisjonen er påvirket av sykdommen. Sinnslidelsen i seg selv kan, avhengig av **sykdommens art**, gi en viss formodning om at disposisjonen kan være påvirket av sykdommen. En alvorlig sinnslidelse **kan få større betydning ved mer omfattende eller sjeldne transaksjoner** enn ved de enkle og dagligdagse. Det er en **totalvurdering av sykdommen, forholdet omkring avtaleinngåelsen, disposisjonens innhold og etterfølgende forhold** som blir avgjørende. Hvis den alvorlige sinnslidelse etter en slik samlet vurdering tillegges betydning, blir disposisjonen ugyldig uavhengig av om medkontrahenten kjente til eller burde forstått at disposisjonen var påvirket av sinnslidelsen, jf. Rt. 1995 s. 1540 s. 1544.

Årsakssammenheng – Rt. 2005 s. 878

- (44) Tilsynslegen har forklart at E ikke hadde korrekte begrep om større pengesummer, og at hun neppe var i stand til å prioritere mellom en rekke gavemottakene, noe lagmannsrettens flertall også har lagt vekt på. Men ifølge tilsynslegens forklaring, må E ha vært klar over at hun hadde arvet sine brødre, og hun hadde også oppfatninger om hva som var «rettferdig». Dette, sett i sammenheng med innholdet i transaksjonen, fremstår for meg som mer sentralt for vurderingen.
- (47) Vanskelig se at det er grunnlag for å konkludere med at det dreier seg om en disposisjon som var påvirket av hennes sinnslidelse. Jeg kan heller ikke se at E skulle ha manglet den nødvendige innsikt i disposisjonens innhold. Det dreier seg ikke om en spesielt komplisert eller egenartet disposisjon

Hva kan psykologi fortelle oss om årsakssammenheng mellom tilstand og disposisjon?

- NOU 2014: 10 s. 93:

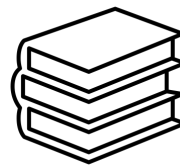
«En utfordring for retten vil da være hva man skal bygge på for å fastslå om det foreligger slike sammenhenger. Den medisinske vitenskap vil ikke være til nevneverdig hjelp ved en slik bedømmelse, som må få et subjektivt preg.»

Innst.O. nr. VIII (1967–1968) s. 18

- «Fra sakkyndig hold har det vært innvendt at det kan være vanskelig å avgjøre om sinnsykdommen har hatt noen innflytelse på den skadegjørende handling. Under henvisning til denne innvending vil komiteens flertall, Endresen, Haugland, Mo, Astri Rynning, Syrstad og Østby, foreslå at det skal gjelde for enhver sinnsyk at skaden bare skal erstattes hvis det finnes rimelig, dvs. uansett om skaden er voldt under innflytelse av sykdommen eller ikke.»

Hvilket teoretisk utgangspunkt bygger læren på?

- «Spørsmålet er ikke *om* man opererer med teoretiske utgangspunkter når man bedriver rettsdogmatikk [...] Spørsmålet er heller *om man er seg bevisst hva disse utgangspunktene er.*» Frøberg (2014) s. 371.

Beskytte den frie viljen?

Viljesteori?

LB-2013-79396:

- Spørsmål om leilighetskjøp var ugyldig på grunn av bipolar lidelse, manisk fase. Ugyldig.
- «Det neste spørsmål lagmannsretten må ta stilling til, er om avtaleinngåelsen var påvirket av den alvorlige sinnslidelsen og at avtalen ikke ville blitt inngått om den maniske fasen av hennes bipolare lidelse tenkes borte.»

LB-2018-55916

- Spørsmål om overskjøting av leilighet til niesen 4 måneder før død var ugyldig. Ugyldig.
- «Når D ikke forsto hva overskjøtingen innebar, fremstår det også i utgangspunktet som klart at demenstilstanden virket inn [...] Ved vurderingen av om overskjøtingen var reproduktiv, står Ds uttrykte forutgående vilje sentralt.»

Hvilket teoretisk utgangspunkt bygger lovene på?

- «Spørsmålet er ikke *om* man opererer med teoretiske utgangspunkter når man bedriver rettsdogmatikk [...] Spørsmålet er heller *om man er seg bevisst hva disse utgangspunktene er.*» Frøberg (2014) s. 371.
- Behov for et koherent teoretisk utgangspunkt?

En rimelighetsvurdering?

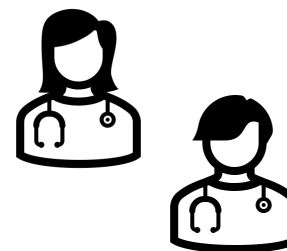
- I senere tid sjelden tilfellet at det konstateres ugyldighet uten at dette også følger av avtl. § § 33 eller 36
 - Eks. Rt. 1995 s. 1540, LB-2018-55916, LB-2016-6863
 - I realiteten en rimelighetsvurdering?
 - Simonsen (2002), Rein (1938)
 - Gavetransaksjon vs. gjensidig bebyrdende avtale
 - Kunnskap og forbrukerforhold

Et konstruert ratio?

- Er det sannsynliggjort at det foreligger en kvalifisert svikt i kognitive funksjoner som er nødvendige for disposisjonen?
- Fremstår disposisjonen uvanlig om man tar de mellommenneskelige relasjonene, og eventuelt tidligere uttalelser, i betraktning?
- Tilsier den sårbare personens selvbestemmelsesrett sammenholdt med medkontrahentens interesser at disposisjonen likevel ikke bør kjennes ugyldig?

Hvordan kan medisinsk og psykologisk fagkunnskap bidra?

- En diagnostisk tilnærming
- En funksjonell tilnærming
 - CRPD artikkel 12
 - «Diagnoseuavhengig»
 - Men diagnosen er fortsatt av betydning – e.g. demens

Rt. 2005 s. 878 – om betydningen av psykologiske tester

- (38) Lagmannsrettens flertall har lagt betydelig – og etter mitt syn for stor – vekt på utfallet av MMS-testen, der E oppnådde 14 av 30 mulige poeng.
- (39) MMS er ikke i seg selv tilstrekkelig til å diagnostisere aldersdemens, men er ment som et ledd i en diagnostisk utredning. Av en instruksjon til MMS, som i norsk utgave er utarbeidet av professor, dr.med. Knut Engedal og seniorforsker, cand.psychol. Per Kristian Haugen, fremgår at for personer over 75 år vil et testresultat på 0-23 poeng vanligvis være et uttrykk for kognitiv svikt – og da slik at 0-11 poeng tyder på en alvorlig svikt, 12-17 på en moderat svikt, 18-23 poeng på en mild svikt. Testresultatet til E tyder således på at hun hadde en kognitiv svikt – noe det i og for seg heller ikke er grunn til å betvile – men at det dreide seg om en moderat svikt.

Mini Mental Status Examination

<https://nhi.no/skjema-og-kalkulatorer/skjema/geriatripleie/mmse-nr2-mms-norsk-revisjon/>

- Ikke tilstrekkelig til å stille en diagnose
- Gir en indikasjon på funksjonsnivå
 - 10 spørsmål om orientering (alder, årstall, årstid, etasje, måned osv.)
 - Gjenta tre ord med ulikt intervall
 - Hoderegning (trekke fra 7 i serie) (5 spørsmål)
 - Benevning
 - Fraserepteisjon
 - Kommando
 - Skriv en setning
- Hvilke spørsmål hadde vedkommende vansker med?

UiO • **Institutt for privatrett**
Det juridiske fakultet

Takk for oppmerksomheten!

UiO • **Institutt for privatrett**
Det juridiske fakultet

Spørsmål?

UiO : Institutt for privatrett

Det juridiske fakultet

Litteratur

Arnholm, Carl Jacob. *Alminnelig avtalerett*. Oslo: Tanum, 1949.

Falkanger, Thor og Aage Thor Falkanger. *Tingsrett*. 8. utg. Thor Falkanger og Aage Thor Falkanger. utg., Oslo: Universitetsforl., 2016.

Frøberg, Thomas. *Rettslig prinsippargumentasjon*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2014.

Giertsen, Johan. *Avtaler*. 3. utg., Oslo Universitetsforlaget, 2014.

Hov, Jo. *Avtaleslutning og ugyldighet: Kontraktsrett 1*. 3. utg., Oslo: Papinian, 2002.

Lilleholt, Kåre. *Allmenn formuerett : fleire rettar til same formuesgode*. 2. utg. utg., Oslo: Universitetsforl., 2018.

Marthinussen, Hans Fredrik. *Tredjemannsproblemene : om formuerettslige argumentasjonsmønstre*. 2. utgave. utg., Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2019.

Simonsen, Lasse. «Enkelte spørsmål om sinnslidelse som ugyldighetsgrunn i formueretten.» I *Bonus Pater Familias: festskrift til Peter Lødrup 70 år*. Steinar Tjomsland, Viggo Hagstrøm og Kirsti Strøm Bull red., Oslo: Gyldendal Akademisk, 2002, s. 603–625.

Woxholth, Geir. *Avtalerett*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2021.

